

Brachytron jaargang 5

De Brachytron verschijnt sinds het eerste nummer in 1997 tweemaal per jaar. Het laatste nummer dat de leden van Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie ontvangen hebben was nummer 2 van jaargang 4. In plaats van in december 2000, verscheen dit nummer in maart 2001. In jaargang 5 is nog geen nieuw nummer verschenen, maar er zal in december een extra dik dubbelnummer verschijnen. Op de jaarvergadering van maart 2000 heeft de redactie van de Brachytron van de leden het groene licht gekregen om dit "wapen" in te zetten om de vertraging van enkele maanden van de Brachytron in te lopen. Jaargang 6 van 2002 zal weer gewoon twee nummers bevatten, waarvan het eerste nummer een special zal zijn met libellengebieden in Nederland.

Namens de Brachytron-redactie:
Dick Groenendijk
dick.groenendijk@vlinderstichting.nl

Nieuws van de Libellenwerkgroep Overijssel (LWGO)

Het afgelopen seizoen is voor LWGO succesvol verlopen.

De drie geplande excursies konden allemaal doorgaan onder redelijke tot zeer goede weersomstandigheden. Op 19 mei werd Nationaal Park De Weerribben bezocht, zaterdag 9 juni werd het Besthmenerven met een bezoekje vereerd en op 25 augustus was het Haaksbergerveen aan de beurt.

Gemiddeld aantal bezoekers per excursie: 7.

De lezing in het Natuurinformatiecentrum te Ommen op 8 juni werd goed bezocht en leverde nog een nieuw lid op. Daarbuiten nam het ledental in 2001 iets toe. LWGO telt momenteel circa 40 leden. Binnen de werkgroep ontwikkelt zich een vaste kern van enthousiaste leden die buiten de excursies om ook regelmatig het veld in trekken om libellen te bekijken. In de zomereditie van Natuurlijk Overijssel, het blad van Landschap Overijssel, stond een artikel over libellen (in Overijssel). Binnenkort verschijnt het rapport "Dagvlinders en libellen van het Wierdense Veld". Het is de neerslag van een onderzoek dat op vrijwillige basis werd uitgevoerd door H. Hazelhorst en A. Huizinga, beide leden van de werkgroep.

Leuke ontwikkelingen in 2001.

Ø De Bosbeekjuffer (CALOVIRG) is wederom vastgesteld langs de Dinkel.

Ø Een van de bolwerken voor de Tengere Pantserjuffer (LESTVIRE), het Zeesserven, herbergt nog steeds een grote populatie. Daarnaast is deze kwetsbare soort op enkele ander plaatsen vastgesteld.

Ø Een kleine populatie van de Tengere grasjuffer (ISCHPUMI) op het Varsenerveld is, door verdroging, weer verdwenen.

Ø Waarnemingen van de Vroege Glazenmaker (AESHISOS) kwamen van buiten de bekende voortplantingsgebieden. Met name de IJsseluiterwaarden zijn voor deze soort van groot belang.

Ø Na enkele jaren geduldig afwachten werd tijdens een NVL excursie o.l.v. Robert Ketelaar begin juli het voorkomen van de Rivierrombout (GOMPFLAV) langs de IJssel vastgesteld.

Ø De Beekrombout (GOMPVULG) dook op langs de Vecht bij Hardenberg. Het gaat hier om de eerste meldingen zover stroomafwaarts. De soort kwam jarenlang niet verder dan Gramsbergen. Een mooie ontwikkeling. De Weidebeekjuffer (CALOSPLE) en de Blauwe breedscheenjuffer (PLATPENN) zijn langs de Vecht tot aan de monding in het Zwarte water inmiddels algemeen en lokaal zeer talrijk. Hopelijk kunnen we dat binnen enkele jaren ook van de Beekrombout zeggen.

Ø Een derde rombout, de Plasrombout (GOMPPULC) deed het ook goed. De soort is op diverse plaatsen, verspreid door de provincie aangetroffen.

Ø Een soort die het opvallend goed deed in 2001 in Overijssel is de Metaalglanslibel (SOMAMETA).

Ø In De Weerribben is het voorkomen van de Gevlekte Glanslibel (SOMAFLAV) op drie plaatsen vastgesteld.

Ø De Beekoeverlibel (ORTHCOER) krijgt in Overijssel ook duidelijk een voet aan de grond.

Ø De in 2000 door Victor Mensing en Kees Hermen ontdekte populatie van de Bandheidlibel (SYMPPEDE) in Salland blijkt veel groter te zijn dan aanvankelijk werd gedacht. De soort is in zeker 7 uurhokken vastgesteld.

Ø Daarvan werd reeds uitgebreid melding gemaakt via de mail.

Om de ervaringen van het afgelopen seizoen eens te bespreken en om elkanders dia-, en fotomateriaal te bewonderen is er op 16 november een afsluitende avond gepland in Natuurinformatiecentrum De Koppel te Hardenberg.

Jan-Luc van Eijk
Victor Mensing
Evert Ruiter
correspondentie: e.j.ruiter@planet.nl

Het verzamelen van libellen

In NVL-nieuwsbrief 2 (jaargang 5) wordt in een mededeling ingegaan op gedragsregels voor libellenwaarnemers. Punt twee van de gedragsregels gaat over het al dan niet verzamelen van libellen. Hierover wordt gezegd:

"Het verzamelen van libellen en het aanleggen van een collectie is niet meer van deze tijd. Maak van zeldzame soorten foto's of dia's als bewijsmateriaal en leg het voor aan de Commissie Waarnemingen Nederlandse Odonaten."

Het is inderdaad zo dat in Nederland het verzamelen van libellen als bewijsmateriaal hoogstzelden noodzakelijk is. In het buitenland ligt dit anders. Zo is het buiten Europa meestal onmogelijk om alle libellen in het veld op naam te brengen. Dit komt enerzijds door de soortendiversiteit, maar ook doordat de herkenning nog niet zo goed bekend is. Ook binnen Europa levert dit vaak al problemen op. Zo is onlangs gebleken dat in de Balkan een tweede soort koraaljuffer voorkomt.

Omdat koraaljuffers zelden werden verzameld is er nu van het vasteland van Griekenland niet bekend welke soort er voorkomt. Een vergelijkbare situatie zal zich in Nederland niet zo snel voordoen. Toch is het niet onzinnig om ook in Nederland te verzamelen. Het opbouwen van een referentiecollectie kan een belangrijke reden zijn om te verzamelen. Als je bijvoorbeeld je waarnemingen uit Spanje wilt publiceren zal je eerst moeten weten of je nu *Ischnura graelsi* of *I. elegans* hebt waargenomen. Het vergelijken van je in Spanje verzamelde *Ischnura*'s met in Nederland verzamelde *I. elegans* maakt de determinatie een stuk makkelijker.

Een andere reden om te verzamelen is voor het genetische onderzoek dat in toenemende mate plaatsvindt. Zo worden momenteel in Europa en Amerika de verwantschappen van soorten beekjuffers (*Calopteryx*), pantserjuffers (*Lestes*), heidelibellen (*Sympetrum*) en korenbouten (*Libellula*) onderzocht. Dit gebeurt deels op basis van Nederlands materiaal. Tevens is het mogelijk om op deze manier onderzoek te doen aan de ecologie van een soort. Zo probeert iemand in Groot-Brittannië het trekgedrag van de Paardenbijter (*Aeshna mixta*) in kaart te brengen op basis van genetische variatie binnen de Europese populatie. Een Duitser probeert de recente koloniasatiegeschiedenis van de Vuurlibbel (*Crocothemis erythraea*) te reconstrueren. Op dezelfde wijze is het misschien mogelijk om ooit vast te stellen of de recente snelle toename van de Rivierrombout (*Gomphus flavipes*) in Europa via het Rijn-Donau kanaal tot stand is gekomen, zoals soms wordt beweerd.

De opmerking dat het verzamelen van libellen niet meer van deze tijd is, behoeft volgens ons dus enige nuancering. Het in Nederland verzamelen van libellen als bewijsmateriaal is geen strikte noodzaak, maar het kan wel nuttig zijn voor het verkrijgen van referentiemateriaal en voor onderzoek. Bovendien is het waardevol om van bijzondere vondsten materiaal op te slaan, wat bij later onderzoek van pas kan komen. Ben je van plan om een verzameling aan te leggen, denk dan na over de volgende punten:

1. Verzamel alleen materiaal als je van plan bent om er serieus gebruik van te maken.
2. Verzameld materiaal moet goed worden geconserveerd en geëtiketteerd.
3. Als het materiaal niet meer wordt gebruikt moet het aan één van de natuurhistorische musea in Nederland worden gedoneerd.
4. Het verzamelen van materiaal mag geen bedreiging vormen voor het voortbestaan van een populatie.

Hoe bovenstaande punten gehanteerd worden, is natuurlijk afhankelijk van verstandige beoordeling door de verzamelaar. Uiteindelijk is het zijn verantwoordelijkheid om te bepalen wat 'serieus gebruik' en 'geen bedreiging' is.

K.-D.B. Dijkstra & V.J. Kalkman
dijkstra@naturalis.nnm.nl
kalkman@naturalis.nnm.nl

Nederlandse namen voor drie Zuid-Europese soorten

Zoals in de vorige Nieuwsbrief was aangegeven werd, zijn de afgelopen weken drie Zuid-Europese libellen soorten van een Nederlandse naam voorzien. Dit zijn:

Tyrheense grasjuffer voor *Ischnura genei*
Afrikaanse haaklibel voor *Paragomphus genei*
Geeladeroeverlibel voor *Orthetrum nitidinerve*

De volgende opmerkingen kunnen hierbij worden geplaatst:

Tyrheense grasjuffer: het deel van de Middellandse zee waar de soort op enkele eilanden voorkomt heet de Tyrheense zee.

Afrikaanse haaklibel: de mannetjes hebben naar beneden gebogen bovenste achterlijfslangen. Afrikaanse heeft betrekking op de verspreiding: van Zuid-Afrika in het zuiden tot Zuid-Europa in het noorden. Enkele mensen stelden voor om Afrikaanse haaklibel te vervangen door Afrikaanse haakrombout. Echter bij de Gaffellibel en de Tanglibellen is ook voor de uitgang -libel gebruikt en dat is hier ook gekozen.

Geeladeroeverlibel: de naam met de minste poespas, wijzend op de karakteristieke gele ader.

Dank aan Annelies Botschuyver, René Manger en Tim van den Broek voor het meedenken. En aan de leden van de tijdelijke commissie Frank Bos, Geert De Knijf, K.D. Dijkstra en Robert Ketelaar.

De procedure is uiteindelijk snel genoeg gelopen om de namen ook daadwerkelijk in de Nederlandse vertaling van de veldgids van Gerhard Jurzitza op te kunnen nemen.

Marcel Wasscher
marcelh@hetnet.nl

Snelle jongens

Een Venglazenmaker *Aeshna juncea* uitrusten met een zendertje, enigszins uit elkaar twee peilantennes plaatsen en uit het Dopplereffekt van de opgevangen signalen en wat driedimensionaal rekenwerk volgt de ware vliegsnelheid van de libel. Grapje. Ik heb het anders gedaan.

Vaak heb ik me afgevraagd hoe snel libellen nu eigenlijk vliegen. In de literatuur staan wel wat getallen genoemd, maar hoe nauwkeurig die zijn, ik zou het niet weten. Dan zit er maar een ding op: zelf meten. En zie hier enige resultaten, waarvan de nauwkeurigheid alleszins meevalt, plus of min tien percent of iets dergelijks.

Tijdens het patrouilleren boven het slootje van Heidestein (oostelijk van Zeist) vliegt een mannetje Venglazenmaker met 4 à 9 km/u (bij een temperatuur van 25°). Een snelheid van 7 km/u is een van de meest voorkomende snelheden, dat wil zeggen 90.000 lichaamslengtes per uur.

Voor mij zou dat 165 km/u betekenen, wat ik niet bepaald slenteren zou willen noemen.

Ze gaan vaak stilstaan, en ook als ze dat een halve meter verderop weer doen, is de topsnelheid op dat